© www.kjnt.ro/szovegtar

Tekei Erika

Az 1970-es évek két romániai magyar népballadakötete dokumentumok tükrében

A romániai magyar néprajzi könyvkiadás második korszakának (1948–1989) utolsó két évtizede elsősorban a Kriterion Könyvkiadóhoz köthető, amely a romániai nemzeti kisebbségek kiadványainak megjelentetése céljából jött létre, állami nemzetiségi kiadóvállalatként, az 1969-es kiadói decentralizálás eredményeként. A bukaresti székhelyű intézménynek indulásától, 1970-től Kolozsváron is működött magyar szerkesztősége, 1992 áprilisáig Dávid Gyula vezetésével (Dávid 2012).

Dolgozatom válogatást nyújt az 1970-es években kiadott balladakötetek kapcsán a kolozsvári fiókszerkesztőségnek a bukaresti központi szerkesztőséggel való levelezéséből, a kiadói szerkesztőknek a kötetek szerzőivel, a balladák gyűjtőivel, a szaklektorokkal folytatott levelezéséből, a kiadó kolozsvári irattárának dokumentumaiból.[1] Lelőhelyük az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület – Szabédi László Emlékház Kézirattára, a Kriterion Könyvkiadó Kolozsvári Szerkesztőségének Irattára. A Kriterion kolozsvári fiókjának irattára 80 doboznyi iratanyag, a savmentes dobozok mérete többnyire 12×24 cm. Ebben a dobozrendszerben a 34–39. számú dobozokban kaptak helyet a Szerkesztőségi levelezés címet viselő dossziék, s egy-egy doboz kb. 500–1000 dokumentumot tartalmaz.

---

[1] A Kriterion Könyvkiadó kutatói ösztöndíjasaként 2019/2020-ban lehetőségem adódott a kiadó dokumentumainak tanulmányozására. Köszönettel tartozom az EMKE – Szabédi László Emlékház munkatársainak és Dr. Széman Péternek, az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület országos elnökének a kutatómunkámhoz nyújtott segítségükért, továbbá az intézménynek, hogy hozzájárult az ott őrzött levéltári anyag közléséhez. Köszönettel tartozom Dávid Gyulának is, akihez a romániai magyar népköltészeti kiadványok szerkesztésére vonatkozó kérdéseimmel fordulhattam 2018-ban megvédett doktori disszertációm írása közben, és aki egyik levelében felhívta a figyelmemet a Kriterion Könyvkiadó kolozsvári levéltárának iratanyagára.

Az *Erdélyi Múzeum* 2021/2. számában a 34.[2] és a 35.[3] számú dobozokban található dokumentumokból válogattam, és tettem közzé Kallós Zoltán *Balladák könyve* című népköltészeti gyűjteményének (Kallós 1970) kézirata kapcsán a Kriterion Könyvkiadó kolozsvári szerkesztőségének a bukaresti szerkesztőséghez címzett leveleit; a Kallós Zoltán *Új guzsalyam mellett* (Kallós 1973) című nyomdakész kéziratához mellékelt kísérőiratokat,[4] melyeket a kolozsvári szerkesztőségből postáztak a bukaresti központba; valamint Dávid Gyula egy 1973-ban kelt, Szilágyi N. Sándornak címzett levelét, amely Albert Ernő és tanítványai gyűjteménye, a *Háromszéki népballadák* (Albert 1973) kéziratára vonatkozott, az akkoriban készülő kötet beosztására és a szövegközlésre, de tulajdonképpen a teljes sorozatra, a kiadó gondozásában megjelent valamennyi balladagyűjteményre érvényes (Tekei 2021: 50–65).

A Kriterion Könyvkiadó Irattárának dokumentumaiból jelen dolgozatban az 1970-es évek első felében megjelent két népballadakötet kéziratára vonatkozó levelezést teszem közzé, Kós Károly *Székely balladák* (Kós Károly 1973a) és Ráduly János *Kibédi népballadák* (Ráduly 1975) című kötetére vonatkozó iratanyagot, a Kriterion Irattár 34., 35., 36.[5] és 37.[6] számú dobozából.

---

[2] A 34. számú doboz 4 dossziét tartalmaz: Szerkesztőségi levelezés. (1.) 1970. jan. 1. – 1970. szept. 25. – 1 dosszié; Szerkesztőségi levelezés. (2.) 1970. okt. 1. – 1971. ápr. 30. – 1 dosszié; Szerkesztőségi levelezés. (3.) 1971. máj. 1. – szept. 30. – 1 dosszié; Szerkesztőségi levelezés. (4.) 1971. okt. 1. – dec. 31. – 1 dosszié.

[3] A 35. számú doboz szintén 4 dossziét tartalmaz: Szerkesztőségi levelezés. (5.) 1972. jan. 1. – jún. 30. – 1 dosszié; Szerkesztőségi levelezés. (6.) 1972. júl. 1. – dec. 31. – 1 dosszié; Szerkesztőségi levelezés. (7.) 1972. jan. 14. – jún. 3. – 1 dosszié[sic!]; Szerkesztőségi levelezés. (8.) 1973. jan.1. – máj. 31. – 1 dosszié.

[4] Murádin László szakvéleménye, Jagamas János szakvéleménye, Összesítő vélemény, Fülszöveg vagy népszerűsítő.

[5] A 36. számú doboz 3 dossziét tartalmaz: Szerkesztőségi levelezés. (9.) 1973. jún. 1. – dec. 31. – 1 dosszié; Szerkesztőségi levelezés. (10.) 1974. jan. 3. – 1974. szept. 25. – 1 dosszié; Szerkesztőségi levelezés. (11.) 1974. szept. 5. – jún. 30.[sic!] – 1 dosszié.

[6] A 37. számú doboz 3 dossziét tartalmaz: Szerkesztőségi levelezés. (12.) 1974. szept. 8. – 1975. nov. 10. – 1 dosszié; Szerkesztőségi levelezés. (13.) 1975. márc. 8. – 1976. dec. 29. – 1 dosszié; Szerkesztőségi levelezés. (14.) 1976. jan. 6. – 1976. dec. 21. – 1 dosszié.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Kós Károly *Székely balladák* című kötetére vonatkozó szerkesztőségi dokumentumok

Egy 1973. április 6-án kelt levél[7] szerint a kolozsvári szerkesztőségből küldik a bukaresti központi szerkesztőségbe Kós Károly *Székely balladák* című kéziratát fotokópiaként, egy példányban, a következő mellékletekkel[8] együtt: 38 darab fénykép, Benkő Samu bevezetője 3 példányban, összesítő vélemény, bibliográfiai adatlap[9], munkaleíró lap[10] és az elfogadási jegyzőkönyv. Dávid Gyula, a levél írója, a kolozsvári fiókszerkesztőség vezetője kéri, hogy a mellékelt iratok alapján a szerződést kössék meg, és a szerzőnek 50% előleget utaljanak ki. Az összesítő véleményben[11] pedig arra vonatkozóan tesz javaslatot, hogy a tervezett, a szerző aláírásával ellátott számozott példányokon kívül nagyobb példányszámú egyszerűbb kiadás is készüljön.

„Kedves Gyula! Mellékelten küldöm Kós Károly nekem írott levelét. Nézzétek meg, hogy lehetne eleget tenni kérésének. Nagyon szeretném, ha kedvében járhatnánk" – írta Domokos Géza, a Kriterion Könyvkiadó igazgatója 1973. november 16-án[12], és küldte Bukarestből Kolozsvárra Dávid Gyulának pár sorba foglalt kérését, valamint Kós Károly 1973. november 10-én kelt levelének[13] másolatát.

Kós Károly 1907-ben készítette első könyvét, rajzolt kézírással és illusztrációkkal, melyet – a Domokos Gézának címzett levél szerint – jegyajándékul adott két év múlva a mátkájának, Balázs Idának, „aki aztán fodorvászonnal borított kötésére reáhímezte a címképet". Kós Károly a nyolc balladát[14] Kriza János székely népköltési gyűjteményéből (Kriza 1863) válogatta, és a kis kötet, saját kezű írásának és rajzainak fakszimile kiadása, 1973-ban jelent meg a Kriterion Könyvkiadó gondozásában, Benkő Samu ajánlásával (Kós 1973a). Az impresszum szövege

---

[7] Kriterion Irattár, 35. d.[doboz] Kolozsvár, 1973. április 6. – lásd *Melléklet*, 1. sz. levél.

[8] A levélben felsorolt mellékletek közül az összesítő vélemény és a fişa bibliografică a cărţii található meg a kolozsvári szerkesztőségi irattárban.

[9] fişa bibliografică a cărţii = bibliográfiai nyilvántartó adatlap. Lásd az 1. sz. levél b) melléklete.

[10] fişa lucrării = munkaleíró lap.

[11] Lásd 1. sz. levél a) melléklete.

[12] Kriterion Irattár, 36. d. Bukarest, 1973. november 16. – lásd *Melléklet*, 2. sz. levél.

[13] Kriterion Irattár, 36. d. Kolozsvár, 1973. november 10. – lásd *Melléklet*, 3. sz. levél.

[14] *Fogarasi István, Júlia szép leány, Kádár Kata, Kőmíves Kelemenné, Barcsai, Pálbeli szép Antal, Molnár Anna, Bíró szép Anna.*

szerint: „Ez a könyv Kós Károly kilencvenedik születésnapjára készült, ezerkilencszázhetvenhárom decemberében, a Kriterion Könyvkiadó gondozásában, a Kolozsvári Nyomdaipari Vállalat műhelyeiben, összesen tizenkilencezerhétszáz példányban, ebből háromszáz számozott példány[15] Kós Károly aláírásával."

A kilencven esztendős Kós Károly 1973. november 10-én kelt, Domokos Gézának küldött, fentebb említett, megejtően szép és megható levelében ír felesége haláláról, köszönetet mond a szintén 1973-ban kiadott, *Kalotaszegi krónika* (Kós 1973b) című könyvének honoráriumáért, és a *Székely balladák* kötet történetének ismertetése után a köteles szerzői példányokon kívül további 35 példányt kér, hogy gyermekeinek, unokáinak és barátainak dedikálhassa, ajándékozhassa.

Ráduly János *Kibédi népballadák* című kötetére vonatkozó szerkesztőségi dokumentumok

Ráduly János *Kibédi népballadák* című gyűjteménye 1975-ben jelent meg, 4490 példányban[16] (Ráduly 1975). Gyűjtötte, bevezetővel és jegyzetekkel[17] ellátta Ráduly János, a dallamokat hangszalagról Kusztosné Szabó Piroska jegyezte le, a népköltészeti részt Faragó József, a dallamokat Jagamas János ellenőrizte, kiadói szerkesztője Dávid Gyula volt. A változatokkal együtt 198 balladáról tudósít, melyek közül a kötetben 155[18] jelent meg, majd folytatólagosan számozva közölte a gyűjtő a kötetből kihagyott balladák jegyzékét,[19] valamint 38 balladának a kottáját is.

---

[15] Ez a 300 példány kalotaszegi varróasszonyok hímzésével díszített vászonkötésben jelent meg.

[16] A kolofon szerint a példányszám: 4400 + 90 kötve.

[17] Jegyzetek a balladákhoz, Adatközlők mutatója, Tájékoztató a dallamok hovatartozásáról, Sorvégző hangok és szótagszámok mutatója, Tájszójegyzék, Cím- és szövegmutató.

[18] Klasszikus balladák (1–45), Rabénekek, keservesek (46–69), Betyárballadák (70–99), Új balladák (100–155).

[19] „Alább folyamatos számozással közöljük a kötetből kihagyott balladák jegyzékét, hogy ezáltal az érdeklődők az egész kibédi gyűjteményről pontos áttekintést nyerhessenek. A kihagyott változatok esztétikailag gyengébbek, illetve töredékesek. Ezeket a balladákat a Társadalom- és Politikai Tudományok Akadémiája kolozsvár-napocai Etnográfiai és Folklór Osztályának archívumában helyeztük el, s a jegyzékben (a balladacím után) leltári számukkal együtt szerepelnek, hogy hivatkozás vagy tanulmányozás esetén a kutatók számára azonosíthatók, illetőleg hozzáférhetők legyenek" (Ráduly 1975: 165).

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

A kötet kéziratát Ráduly János már négy évvel korábban elküldte a kolozsvári szerkesztőségnek, Dávid Gyulának címzett, a kéziratot kísérő levelét[20] 1971. október 19-én keltezte. E levél szerint a kéziratnak eredetileg *A híres betyár* címet adta, 142 balladát tartalmazott, és 76 balladának a dallamát is közölte. A tervezett kötet egyetlen helység, a Maros megyei Kibéd 1963 és 1971 között gyűjtött, teljes balladakincsét bemutató monográfia, ahogy a levél írója fogalmaz: „első próbálkozás a magyar folklorisztikában egy faluközösség népballada-kincsének a bemutatására." A dallamokat hangszalagról Kusztosné Szabó Piroska jegyezte le, Jagamas János szakmai segítségével. Ráduly János ebben a levelében kérte, hogy a kötethez Faragó József írjon előszót, és szerette volna, ha Kusztos Endre néhány szénrajza[21] is bekerülne illusztrációként a kötetbe.

A kéziratra, majd a készülő kötetre vonatkozóan az 1971. október 19-én kelt első levéltől a kötet megjelenéséig további 13 dokumentumot találtam a Kriterion Könyvkiadó Kolozsvári Szerkesztőségének Irattárában.

1973. október 13-án kelt Jagamas János 4 oldalnyi véleményezése[22] „Ráduly János – Kusztosné Szabó Piroska, »Kibédi balladagyűjtemény« c. munkájáról". A szaklektori véleményt olvasva választ kapunk arra a kérdésre, hogy a Ráduly János első levelében említett 76 dallamból miért csak 38 balladának a kottája került végül a kötetbe. Egyes dallamok közlését Jagamas János nem ajánlotta: 22 dallamot azért, mert „közismert, értéktelen műdalok [...] Ajánlom, hogy ezek dallam nélkül jelenjenek meg. A tudományos érdeklődő számára viszont szükségesnek látom a dallamok kezdősorának közlését szolmizációs jelöléssel, a jegyzetanyagban." A népdalok és műdalok között mintegy átmenetet jelentő, félnépinek számító 11 dallam közlését sem javasolja. 14 népi dallamot hibás vagy gyenge változatnak ítél: „Ezek helyett elfogadhatóbb, épebb változatát kellene gyűjteni és azoknak közlését csak újabb ellenőrzés alapján ajánlhatom." A szöveganyagot illetően javasolja, hogy ellenőrizni kellene az írásjelek egységes használatát, továbbá azt is, „hogy a kötet dallam- és szöveganyagát a szerzők vessék egybe Seprődi János megjelenés

[20] Kriterion Irattár, 34. d. Kibéd, 1971. október 19. – lásd *Melléklet*, 4. sz. levél.
[21] Kusztos Endre szénrajzai nem kerültek be a kötetbe.
[22] Kriterion Irattár, 36. d. Kolozsvár, 1973. október 13. – lásd *Melléklet*, 5. sz. dokumentum.

alatt álló kibédi gyűjteményével[23] és esetenként, jegyzetben említsék meg a dallam- és szövegváltozatokat egyaránt."

Dávid Gyula 1973. október 17-én kelt levelének[24] mellékleteként küldi Ráduly Jánosnak Jagamas János véleményezését, a dallamanyagot tartalmazó dossziéval együtt. A szerződés megkötése érdekében arról érdeklődik, hogy Faragó Józseffel miben állapodtak meg a gyűjtött anyag sajtó alá rendezésére vonatkozóan.

Ráduly János 1973. október 25-én kelt válaszlevele[25] szerint a készülő kötet összeállítását illetően eredetileg úgy tervezték, hogy Faragó József ír részletes bevezető tanulmányt, ő pedig a jegyzetanyagot készíti el. Később Faragó már csak rövid előszó megírását vállalta, a bevezető tanulmányt pedig együtt írták volna meg, közösen végzett folklórszociológiai felmérések eredményeit hasznosítva, és a jegyzetanyagot Ráduly János állította volna össze. Beszámol továbbá arról is, hogy elkészítette a teljes szöveganyagot, az adatközlők mutatóját, a cím- és szövegmutatót; át kell még dolgoznia a mintegy negyven oldalnyi jegyzetanyagot, s így rövid időn belül már csak az előszó és a bevezető fog hiányozni.

E levélben foglaltak előzménye, hogy Faragó József 1964. április 27-én felkereste Kibéden Ráduly Jánost, és a készülő balladagyűjteményről való beszélgetésük során már akkor felmerült, hogy érdemes volna folklórszociológiai módszerrel, számadatok, statisztikai táblázatok segítségével felmérni a falu balladaismeretét. Ráduly János 1967-ben már össze is foglalta felmérésének néhány eredményét, és *Számadatok a népballadák mai népszerűségéről* című kéziratát eljuttatta Faragó Józsefhez, aki a *Korunk* szerkesztőségének adta át, de a társadalomtudományi folyóiratban nem tették közzé (Faragó 1971). Újabb kibédi adatok és eredmények felhasználásával 1969-ben elkészült Faragó József és Ráduly János kö-

---

[23] Seprődi János a kolozsvári Református Kollégium tanára volt, aki 1897 és 1911 között gyűjtött népzenét a szülőfalujában. *Seprődi János válogatott zenei írásai és népzenei gyűjtése* címmel 1974-ben jelent meg kötet a Kriterion Könyvkiadó gondozásában, 3400 példányban. A bevezető tanulmányt Almási István, Benkő András és Lakatos István írta. A zenei írásokat Benkő András, a népzenei gyűjtést Almási István rendezte sajtó alá, a kötetet Benkő András gondozta (Seprődi 1974).

[24] Kriterion Irattár, 36. d. Kolozsvár, 1973. október 17. – lásd *Melléklet*, 6. sz. levél.

[25] Kriterion Irattár, 36. d. Kibéd, 1973. október 25. – lásd *Melléklet*, 7. sz. levél.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

zös tanulmánya,[26] amely magyarul nyomtatásban először Budapesten, a Magyar Néprajzi Társaság folyóiratában, az *Ethnographia* 1969/4-es számában jelent meg, *A népballadák egy romániai magyar falu mai köztudatában* (Faragó–Ráduly 1969) címmel, majd 1971-ben *A népballadák Kibéd mai köztudatában*[27] (Faragó–Ráduly 1971) címmel a *Művelődés,* a romániai magyar közművelődés havi folyóirata 12. számában is. A két szerző közötti munkamegosztást illetően a kibédi adatközlők kikérdezését és a statisztikai táblázatok összeállítását Ráduly János végezte, a tanulmány szövegét Faragó József írta meg. Az 1975-ben kiadott kötet, a *Kibédi népballadák* bevezető részét végül Ráduly János írta meg, de belefoglalta a korábbi közös tanulmányuk egyes részeit is.

A Kriteron Könyvkiadó kolozsvári szerkesztőségének irattárában a készülő kötetre vonatkozó következő dokumentum 1974. szeptember 7. keltezésű,[28] ekkor írta Ráduly János egy képeslap hátoldalára: „Kedves Dávid Gyula, most látom, hogy a kézirat első szavába gépelési hiba csúszott be: a második oldalon, a 13. sorban, a lakosság száma nem 1470, hanem 2470. Kérném kijavítani. A tegnap külön levelet[29] küldtem a gépeléssel kapcsolatban, gondolom, eddig megérkezett. Szíves üdvözlettel, Ráduly János”.

---

[26] „1969 tavaszán, a népballadakutatók brünni nemzetközi tanácskozásának közeledtével arra gondoltam, hogy a kibédi tanulságokról a szakemberek szélesebb körét is érdemes volna tájékoztatni. Így született meg tanulmányunk mostani formája, külföldi használatra szánt címével: A népballadák egy romániai magyar falu mai köztudatában.” Faragó József ezt a tanulmányt először Kolozsváron mutatta be április 3-án, az akadémiai Etnográfiai és Folklór Intézet ülésén; április 10–12-én a népballadakutatók brünni nemzetközi tanácskozásán, ahol több szakember is elkérte kiadásra; április 18-án Budapesten ismertette a Néprajzi Kutatócsoportban; szeptember 2-án Bukarestben, „A népi alkotás a jelenkorban” tematikájú nemzetközi tudományos ülésszakon, a Románia ’69 első nemzetközi folklórfesztivál és verseny keretében; végül 1970 áprilisában Jugoszláviában, az Újvidéki Egyetem, majd a Szabadkai Tanárképző Főiskola magyar tanszékén. A tanulmány először cseh nyelven jelent meg Oldřich Sirovátka brünni folklorista fordításában, a *Národopisné Aktuality* 1969. évi 3–4. számában.

[27] A *Művelődés*ben megjelent tanulmányt hat balladaszöveg (*Barcsai, Molnár Anna, A rossz feleség, Szabó Vilma, Bogár Imre, Butyka Imre*) is kiegészíti, valamint Szilágyi Évának e balladákhoz készített illusztrációi.

[28] Kriterion Irattár, 36. d. Kibéd, 1974. szeptember 7. – lásd *Melléklet*, 8. sz. levél.

[29] Ez a levél nem található meg a Kriterion Könyvkiadó kolozsvári szerkesztőségi irattárában.

1974. szeptember 21-én kelt, Ráduly Jánosnak címzett levelében[30] Dávid Gyula értesíti, hogy a kézirata megérkezett, hozzáfogott az olvasásához, és hogy a csak kéziratban meglévő dallammutatókat legépelteti. Az előszóból és a jegyzetekből még egy példányt kér.

Ráduly János 1974. szeptember 25-én kelt válaszlevele[31] a korabeli vidéki értelmiségi lehetőségeinek dokumentuma: „az előszóból és a jegyzetekből, sajnos, nem maradt fölösleges gépelt példányom; ezért arra kérem, szíveskedjék legépeltetni, ugyanis én az iskola gépén szoktam dolgozni, de mostanában alig juthatok hozzá, állandóan foglalt. Ráadásul nincs rajta – á betű, ami nagyon megnehezíti a javítást."

1974. október 19-én kelt levelében[32] Dávid Gyula a készülő kötet bevezető tanulmányának folklórszociológiai vonatkozású kiegészítésére kérte fel Ráduly Jánost, Salamon Anikó referátumára hivatkozva, aki Budapesten végzett néprajz szakot, és 1973–1975 között a kiadó külső munkatársaként tevékenykedett, majd 1975–1981 között a kolozsvári szerkesztőség könyvszerkesztője volt. Ez a szaklektori vélemény nem található meg a kiadó kolozsvári szerkesztőségének irattárában, viszont Salamon Anikó a *Kibédi népballadák* megjelenése után az *Utunk*ban közzétett recenziójában (Salamon 1975: 1–2) azt kifogásolta, hogy a kibédi balladakötetben a folklórszociológiai felmérés eredményei az egyes balladákhoz fűzött jegyzetekben maradtak, részben kiaknázatlanul. Példaként egy különleges balladaéneklési alkalmat említett, a siratót, a magyarajkú kibédi cigányok halottvirrasztóját.[33]

---

[30] Kriterion Irattár, 36. d. Kolozsvár, 1974. szeptember 21. – lásd *Melléklet*, 9. sz. levél.

[31] Kriterion Irattár, 36. d. Kibéd, 1974. szeptember 25. – lásd *Melléklet*, 10. sz. levél.

[32] Kriterion Irattár, 36. d. Kolozsvár, 1974. október 19. – lásd *Melléklet*, 11. sz. levél.

[33] „Kár, hogy bár a kötet a hagyományos, a paraszti közösségekben általános, de ma már jórészt megszűnt éneklési alkalmakat, társas összejöveteleket (mint a fonó, tollútépő, kukoricahántó, lakodalom, keresztelő), valamint a balladatanulási alkalmakat (mint a kalákában, illetve napszámban való kapálás, szénázás, gyümölcsszedés) elég részletesen tárgyalja, ugyanakkor azonban a tudomány számára is új, élő jelenségről, a magyar balladák fennmaradását, funkcióváltását, sőt új balladák születését biztosító cigányvirrasztóról – bár lényeges vonásait összefoglalja – végül mégis aránytalanul keveset mond. Reméljük, hogy az erre legilletékesebb Ráduly János nem bízza ennek pótlását utána jövő kutatókra, hanem egy következő tanulmányban bővebben feldolgozza a témát, annál is inkább, mivel egyfelől a jegyzetek tartalmazzák a szükséges adatok jó részét, másfelől sokéves helyszíni gyűjtő gyakorlata alapján ő tud a legtöbbet e szokásról. Részletesebben ismertethetné a balladák helyét, életét új szokáskörnyezetükben, illetve új funkciójukban, tehát úgy tárgyalhatná, mint szokásköltészeti műfajt. Ezért magát a szokást is részletesebben bemutathatná: mikor van a virrasztó, kik vesznek részt benne, mi a balladák helye és aránya a sirató-repertóriumban; kinek mit énekelnek stb." (Salamon 1975: 2).

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Ráduly János 1975. január 19-én kelt, Dávid Gyulának címzett levelében[34] arról számolt be, hogy Faragó Józsefnek megírta, a közös tanulmányukból mi került be végül a *Kibédi népballadák* bevezető részébe, és örömét fejezte ki, hogy a nyomdakész kézirat végre Bukarestbe került.

Dávid Gyula 1975. március 11-én kelt, Ráduly Jánosnak címzett levele[35] szerint a kézirat nyomdába került. Kusztosné Szabó Piroska honoráriumával kapcsolatos kérdései tájékoztatást nyújtanak a folklórkiadványokra, a folklórgyűjtésre, a válogatásra és szöveggondozásra vonatkozó, korabeli honoráriumtörvényről: „Folklórkiadványok esetében ugyanis a honoráriumtörvény három szövegközlésformát ismer: 1/ eredeti forrásokból közölt, kiadatlan folklórközlés (gyűjtés) 2/ Válogatás és átírás gyűjteményekből vagy archívumból (válogatás) és 3/folklórkritikai kiadás, műfajok és tájegységek szerinti rendszerezés (válogatás és szöveggondozás).” Arról is értesíti ebben a levélben Rádulyt Jánost, hogy balladagyűjteménye a kiadó népköltészeti kiadványtípusainak formátumában,[36] a *Balladák könyvé*hez (Kallós 1970) és a *Háromszéki balladák*hoz (Albert 1973) hasonlóan fog megjelenni.

1975. március 15-én kelt válaszlevelében[37] Ráduly János a balladák dallamanyagára, a honorárium kiszámítására vonatkozóan írja: „Ami a munkamegosztást illeti: valóban, Kusztosné Szabó Piroska nem végzett helyszíni gyűjtést, a dallamokat az én hangszalagfelvételeimről jegyezte le, viszont ő rendezte sajtó alá s a dallammutatók is az ő munkái.”

Dávid Gyula 1975. április 28-án kelt,[38] Jagamas Jánosnak címzett, valamint 1975. május 6-án kelt, Ráduly Jánosnak címzett levele[39] a zenei anyag javítására vonatkozik, a nyomdából érkezett levonatok korrektúrázására.

Dávid Gyula 1975. június 17-én kelt levelében[40] értesíti Ráduly Jánost arról, hogy a kötet megjelent, mellékelten küldi az első – ún. „hencegő” – példányt, és részletesen ír az összesített, valamint a munkafázisokra lebontott, ívenként járó honoráriumokról és a további tiszteletpéldányokról.

---

[34] Kriterion Irattár, 37. d. Kibéd, 1975. január 19. – lásd *Melléklet*, 12. sz. levél.
[35] Kriterion Irattár, 37. d. Kolozsvár, 1975. március 11. – lásd *Melléklet*, 13. sz. levél.
[36] A levélben említett két kötet vászonkötésben jelent meg, a formátumukra vonatkozó adatok: méret: 22,5x12 cm, alak: 70x100/24, papír: 80 g-os famentes.
[37] Kriterion Irattár, 37. d. Kibéd, 1975. március 15. – lásd *Melléklet*, 14. sz. levél.
[38] Kriterion Irattár, 37. d. Kolozsvár, 1975. április 28. – lásd *Melléklet*, 15. sz. levél.
[39] Kriterion Irattár, 37. d. Kolozsvár, 1975. május 6. – lásd *Melléklet*, 16. sz. levél.
[40] Kriterion Irattár, 37. d. Kolozsvár, 1975. június 17. – lásd *Melléklet*, 17. sz. levél.

Összegző gondolatok

Egy korábbi, 2019-ben megjelent tanulmányomban (Tekei 2019: 257–301), amely a romániai magyar néprajzi könyvkiadás második korszakában (1948–1989) kiadott balladagyűjtemények recepciótörténetét illetően a könyvkiadásra összpontosított, diskurzuselemző módszerrel többek között arra kerestem a választ, hogy az adott történelmi-politikai kontextusban a különböző intézmények képviselőinek egy-egy balladagyűjteménnyel kapcsolatos elvárásai milyen ideológiák keretében, milyen tudomány- és kutatástörténeti eredmények ismeretében fogalmazódtak meg. A népköltészeti kötetek mellett kutatásom alapvető forrásainak bizonyultak az időszak meghatározó folyóiratainak hasábjain – *Utunk* (1946–1989), *Művelődési Útmutató* (1948–1956), *Művelődés* (1957–1989), *Falvak Dolgozó Népe* (1952–1989), *Igaz Szó* (1953–1989), *Korunk* (1957–1989), *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* (1957–1989), *A Hét* (1970–1989) –, romániai magyar havi- és hetilapokban megjelent recenziók, kritikák, szakcikkek és tanulmányok. Ennek a kutatásnak a folytatása, kiegészítése a Kriterion Könyvkiadó irattára, a szerkesztőségi levelezés tanulmányozása.

A Kriterion Könyvkiadó kolozsvári szerkesztőségi irattárában őrzött, az 1970-es évek első felében kiadott népballadakötetekre vonatkozó dokumentumok könyvtörténeti adatokkal szolgálnak, a leveleket olvasva végigkövethetjük a kéziratok útját a könyvvé válásig, megismerkedhetünk a korszak könyvkiadására, a népköltészeti gyűjtésre, a folklórszövegek válogatására, rendszerezésére és sajtó alá rendezésére vonatkozó szabályokkal és törvényekkel. A könyvkiadó nem csak közvetített a szerző és a nyomda között, hanem szaklektorok és szakszerkesztők bevonásával, a szerzőkkel való folyamatos írásbeli kapcsolattartás által a kézirat szakmai finalizálásában is jelentős szerepet töltött be. A szerkesztőségi levelezésből az a törekvés olvasható ki, hogy a népköltészeti kötetekben a szakszerű gyűjtések eredményeit tudományos igénnyel és apparátussal tegyék közzé, ugyanakkor a kiadásra kerülő könyvek ne csak az értelmiségi elithez szóljanak, hanem szépirodalmi és tudományos ismeretterjesztő olvasmányként a nagyközönség számára is érthetővé, mind tartalmilag, mind a kivitelezésben vonzóvá váljanak, valamint a lokális és regionális identitás megőrzőjeként, alakítójaként is hatékonyan működhessenek. A szövegközpontú megközelítési

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

módot kiegészítő, felváltó egyéniségkutató és folklórszociológiai módszer, a balladakötetekben, balladagyűjteményekre vonatkozó tanulmányokban felmutatható eredmények nemzetközi visszhangra is számíthattak.

Szakirodalom

Albert Ernő

1973 *Háromszéki népballadák*. Albert Ernő és tanítványai gyűjteménye. Faragó József bevezetőjével és jegyzeteivel. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

Dávid Gyula

2012 Új időszámítás kezdete a hazai magyar néprajzi könyvkiadásban (A Kriterion Könyvkiadó első évei). In: György V. Imola – Keszeg Vilmos – Tekei Erika (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 20. A néprajztudomány története. Intézmények, kutatók, kutatások*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 123–132.

Faragó József

1971 A kibédi balladatanulmány elé. *Művelődés* XXIV. (12) 41.

Faragó József – Ráduly János

1969 A népballadák egy romániai magyar falu mai köztudatában. *Ethnographia* LXXX. (4) 504–513.

1971 A népballadák Kibéd mai köztudatában. *Művelődés* XXIV. (12) 42–49.

Kallós Zoltán

1970 *Balladák könyve. Élő hazai magyar népballadák*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

1973 *Új guzsalyam mellett. Éneklettem én özvegyasszon Miklós Gyurkáné Szályka Rózsa hetvenhat esztendős koromban Klézsén Moldvába*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

Kós Károly

1973a *Székely népballadák*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

1973b *Kalotaszegi krónika*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

Kriza János

1863 *Vadrózsák. Székely Népköltési Gyűjtemény*. Stein János Erd. Muz. Egyleti könyvárus bizománya, Kolozsvártt.

Ráduly János
1975 *Kibédi népballadák*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.
Salamon Anikó
1975 Kibédi népballadák. *Utunk* XXX. 37(1402) (1975. szeptember 12.) 1–2.
Seprődi János
1974 *Válogatott zenei írásai és népzenei gyűjtése*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.
Tekei Erika
2019 Balladagyűjtemények recepciótörténete a romániai magyar néprajzi könyvkiadás második korszakában (1948–1989). In: Keszeg Vilmos – Szakál Anna (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 27. Kutatástörténeti, -szemléleti és -módszertani tanulmányok*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 257–301.
2021 A Kriterion Könyvkiadó első balladagyűjteményei a szerkesztőségi levelezés tükrében. *Erdélyi Múzeum* LXXXIII. (2) 50–65.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Melléklet – Levelek, dokumentumok

Kós Károly Székely balladák című kötetére vonatkozó szerkesztőségi dokumentumok

1. sz. levél – Kriterion Irattár, 35. doboz, Nr. 84. – gépirat
Dávid Gyula levele a Kriterion Könyvkiadó Bukaresti szerkesztőségének – Kolozsvár 1973. április 6.

Kriterion Könyvkiadó
Szerkesztősége
Kolozsvár

Nr. 84.[41]

Kolozsvár, 1973. április 6.

Kriterion Könyvkiadó
Bukarest

Mellékelten küldjük Kós Károly SZÉKELY BALLADÁK című kötetének kéziratát – tekintettel arra, hogy fotokópiáról van szó – egy példányban.

Mellékletek:
- 38 drb fénykép
(az 1. sz. címlaprajz, a 2, 3, 4 számozatlan,
6. és 40. lap hiányzik)
- Benkő Samu bevezetője (3 pl)
- összesítő vélemény
- fişa bibliografică a cărţii
- fişa lucrării
- elfogadási jegyzőkönyv

Kérjük a kéziratot továbbküldeni, a mellékelt iratok alapján a szerződést megkötni és mivel elfogadott kéziratról van szó, a szerzőnek 50% előleget kiutalni.

Baráti üdvözlettel:
[Dávid Gyula][42]

---

[41] A levél száma kézírással.
[42] Aláírás nélkül, mert a kolozsvári szerkesztőségben maradt levélmásolat, de a kéziratokra vonatkozó, a bukaresti központi szerkesztőségbe küldött leveleket Dávid Gyula fogalmazta meg és írta alá.

a) Összesítő vélemény Kós Károly Székely balladák című kéziratáról

A kilencvenedik születésnapjához közeledő Kós Károly köszöntéséül jelenik meg ez a kötet, mely egyedülálló példája az író és könyvművész Kós Károly egyéniségének.

Nyolc székely népballada klasszikus szövegváltozatát írta-rajzolta könyvvé eljegyzési ajándékul későbbi feleségének, aki nemrég halt meg.

A kötet minden egyes balladáját kezdő-rajzok és záródíszek ékesítik. Bár a kézzel írott szöveg maga is utánozhatatlan művészi munka, s a régi kalotaszegi írásmódból formált betűtípusával a balladaszövegekkel egyenrangú művészi teljesítmény.

Meggyőződésünk, hogy a könyv könyvművészeti esemény lesz, méltó a romániai magyar írás és könyvkiadás mesteréhez.

Javasoljuk, hogy a születésnapra megjelenő különleges nyomdai kiállítású könyvből készüljön a szerző aláírásával ellátott számozott példányokon kívül nagyobb példányszámú egyszerűbb kiadás is, hiszen a szép könyv szeretetére és megbecsülésére nevelésnek talán nem adódik kiválóbb alkalma, mint épp ez, amikor egyúttal a romániai magyar könyvművészet legnagyobb alkotója előtt tiszteleghetünk.

Kolozsvár, 1973. április 6.

b) Fişa bibliografică a cărţii

Autor[43]	KÓS KÁROLY
Titlu[44]	SZÉKELY BALLADÁK (Balade populare secuieşti)
Prefaţă[45]	BENKŐ SAMU
Genul[46]	reproducere grafică
Pagini[47]	41
Preţul[48]	

Scriitorul Kós Károly, care împlineşte în acest an 90 de ani este cunoscut şi apreciat în literatura maghiară din ţara noastră şi ca grafician de carte şi editor. În perioada dintre cele două războaie mondiale a scos de sub tipar o serie de cărţi valoroase pentru execuţia tipografică, apoi în calitatea sa de conducător al editurii Erdélyi Szépmíves Céh (1925–1944) a imprimat o ţinută cărţii literare maghiare de la noi.

---

43 szerző
44 cím
45 bevezető
46 a könyv típusa
47 oldalszámok
48 ár – a könyv árára vonatkozóan itt nem tüntettek fel adatot

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Cu ocazia împlinirii vîrstei de 90 de ani este deci firesc să scoatem în ediţie facsimilă această carte de balade, pe care a făcut-o în 1909 într-un singur exemplar, scris cu caractere create de Dsa pe baza literelor folosite de înscripţii populare şi prevăzută cu desene şi iniţiale.

Cluj la 6 aprilie 1973[49]

2. sz. levél – Kriterion Irattár, 36. doboz, számozatlan, fejléces levél – gépirat
Domokos Géza levele Dávid Gyulának – Bukarest, 1973. XI. 16.

Kriterion

Bucureşti
Piaţa Scînteii Nr. 1.
Telefon: 17.60.10 – 17.60.20.
16. XI. 1973.

Kedves Gyula!

Mellékelten küldöm Kós Károly nekem írott levelét. Nézzétek meg, hogy lehetne eleget tenni kérésének. Nagyon szeretném, ha kedvében járhatnánk.

Domokos Géza[50]

JÁNOS TÁRSASÁG

[49] Kós Károly író, aki az idén tölti 90. életévét, hazánk magyar irodalmának ismert és nagyra becsült egyénisége, könyvillusztrátorként és szerkesztőként is. A két világháború közötti időszakban értékes, különleges nyomdai kiállítású könyvek egész sorát hozta ki sajtó alól, majd az Erdélyi Szépmíves Céh (1925–1944) kiadójának vezetőjeként díszmegjelenéssel ruházta fel a nálunk kiadott magyar irodalmi műveket. 90. születésnapja alkalmából természetes tehát, hogy fakszimile kiadásban közkinccsé tegyük ezt a balladakötetét, melyet egyetlen példányban készített el 1909-ben, kézzel írott betűit népi feliratok alapján formálva, rajzokkal és iniciálékkal kiegészítve. Kolozsvár, 1973. április 6. [saját fordításom – T.E.]

[50] A név gépírással és kézzel is aláírva.

3. sz. levél – Kriterion Irattár, 36. doboz számozatlan – gépirat
Kós Károly levele Domokos Gézának – Kolozsvár 1973. XI. 10.

MÁSOLAT
Domokos Géza úrnak

Tisztelt Igazgató Uram,
Kedves Barátom,

Mindenek előtt szíves bocsánatát kell kérnem, hogy régen tartozó levelemet ilyen késve írom meg. Aminek oka azonban nemcsak a túlságosan is megvénült és megviselt emberi szervezetem testi és szellemi munkabírásának természetes megcsökkenése / szívműködés gyengülés, érszűkűlés, szinte állandó spondilózis /, hanem és főképpen az én áldott és hűséges feleségem idei évi halála következtébeni lelki összeroppanásom.

Elsősorban hálásan köszönöm a „Kriterionnak" azt az irányomban tapasztalt nagylelkűségét, hogy a „Kalotaszegi krónika" című könyvemnek a szerződésünkben előirányozott és általam elfogadott honoráriumát a valóságban négyszeresére emelte fel és a könyv elfogadása utáni járandóságomat /a honorárium felerészét/ ebben a felemelt összegben utalta is ki. Ez most éppen jól is fogott, merthogy elárvultságomban és tehetetlenségemben az én szerető leányom és vejem magukhoz költöztettek kertes lakóházukba, melyet azonban alapjától tetejéig nemcsak restaurálniok és korszerűsíteniük kellett, de éppen reám való tekintettel két új helyiséggel bővíteniük is, amihez én, főleg a „Kriterion" jóvoltából tisztességesen segítségükre lehettem.

Másodsorban – ha kissé restelkedve is –, de előhozakodom kérésemmel is. A „Kriterion" az én 90. születésem napjára faksimilében adja ki az én 66 évvel ezelőtt, diplomatervem készítése közben, pihenésül rajzolt balladás könyvecskémet, : / amelyet – elkészülte után két évvel, amikor egzisztenciámat biztosítottnak tudtam – hivatalosan is eljegyzett mátkámnak ajándékoztam jegyajándékul – aki aztán fodorvászonnal borított kötésére reáhímezte a címképet.

Tudtommal ebből a könyvecskéből 300 számozott példány is a szerző saját kezű aláírásával, és egy olcsó kiadás is a könyvárusi forgalom számára.

Kérésem az volna, hogy a kötelező szerzői példányokon kívül biztosítson a „Kriterion" számomra, – és természetesen az én anyagi terhemre-költségemre –, még 10/tíz/drb. amatőr példányt és 25 /huszonöt/ drb olcsó kiadású példányt, hogy azokat gyermekeim, unokáim és hűséges jóbarátaim számára dedikáltan karácsonyi ajándékul emlékül ajándékozhassam.

Ismételten is hálásan köszönve a „Kriterion" hozzám való nagylelkűségét és kérve utóbbi kérésem lehetőség szerinti teljesítését, vagyok Igazgató Uramnak és, – szíves engedelmével, – kedves Barátomnak őszinte tisztelettel és igaz barátsággal, szíves üdvözlettel

Kós Károly

Kolozsvár 1973. XI. 10.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Ráduly János Kibédi népballadák című kötetére vonatkozó szerkesztőségi dokumentumok

4. sz. levél – Kriterion Irattár, 34. doboz, számozatlan – gépirat
Ráduly János levele Dávid Gyulának, Kibéd, 1971. október 19.

Kedves Dávid Gyula,

mintegy másfél-két hónappal ezelőtt Bukarestből Markovits Márton elvtárs arról értesített, hogy a Kiadót érdekelné népballada-gyűjteményem kézirata. Arra kért, hogy mihelyt végzek a kötet anyagának összeállításával, a kéziratot küldjem a kolozsvári Szerkesztőséghez, az Ön címére.

A híres betyár című kéziratom összesen 142 balladát tartalmaz, 76 balladának a dallamát is közlöm. Egyetlen helység, Kibéd balladáinak monografikus feldolgozása ez a könyv, s mint ilyen, első próbálkozás a magyar folklorisztikában egy faluközösség népballada-kincsének a bemutatására. A dallamokat kérésemre Kusztosné Szabó Piroska jegyezte le magnószalagról, a lejegyzésben Jagamas János igen értékes segítséget adott. Szeretném, ha a kötethez Faragó József írná meg az előszót, mint olyan kutató, aki mindvégig segített a gyűjtő-munkában, s leginkább ismeri balladakutató tevékenységemet. Ugyanakkor – Faragó Józseffel és Kusztos Endrével egyetértésben – szeretném, ha Kusztos Endre néhány szénrajza is helyet kapna a kötetben.

A gyűjtésről, a közlés módjáról, a balladák mai életéről a kötethez csatolt Jegyzetek-ben szóltam (156. old.-tól).

Nagyon kérem, a kézirat sorsáról – alkalomadtán – értesítsen.

Szívélyes üdvözlettel,
Ráduly János [a név kézírással]

Kibéd, 1971. okt. 19.

5. sz. dokumentum – Kriterion Irattár, 36. d. – gépirat [részlet]
Jagamas János szaklektori véleménye, Kolozsvár, 1973. okt. 13.

Véleményezés
Ráduly János – Kusztosné Szabó Piroska,
„Kibédi balladagyűjtemény” c. munkájáról.

A kötetben szereplő dallamokat átnéztem. Megjegyzéseim a következők:

1. Az alábbi sorszámú / piros ceruzával megjelölt / dallamok közlését nem ajánlom, mert közismert, értéktelen műdalok: 14, 18, 31, 36, 40, 52, 55, 56, 58, 67, 70, 75, 79, 80, 81, 89, 90, 95, 103, 104, 108, 143. Ajánlom, hogy ezek dallam nélkül jelenjenek meg. A tudományos érdeklődő számára viszont szükségesnek látom a dallamok kezdősorának közlését szolmizációs jelöléssel, a jegyzetanyagban.

2. Tekintettel arra, hogy a kötetben szerepelnek olyan dallamok is, amelyek a népdal és műdal között mintegy átmenetet jelentenek, tehát félnépinek számítanak, ezeket szintén jegyzetben meg kellene említeni. Ilyenek a 28, 41, 43, 77, 100, 109, 119, 125, 148, 150 és 153. sz. dallamok.

3. A következő népi dallamok hibás, vagy gyenge változatnak látszanak: 20, 32, /44,/ 51, 62, 69, 72, 88, 96, 97, 106, 134, /141,/ 147. Ezek helyett elfogadhatóbb, épebb változatát kellene gyűjteni és azoknak közlését csak újabb ellenőrzés alapján ajánlhatom.

[...]

Mindezek tekintetbevételével a kötetet kiadásra ajánlom; de jelen formájában nem tekintem kiadásra kész kéziratnak. Végleges formájának újra átnézéséhez ragaszkodom.

Javasolom, hogy a kötet dallam- és szöveganyagát a szerzők vessék egybe Seprődi János megjelenés alatt álló kibédi gyűjtményével és esetenként, jegyzetben említsék meg a dallam- és szövegváltozatokat egyaránt. Ez egyébként a tudományos etika szempontjából is kívánatos.

A közönség tájékoztatására szükségesnek gondolom az egyes dallamok hovatartozásáról külön jegyzéket készíteni: melyek a régi-, vagy új stílusba tartozó népdalok, melyek az átmeneti réteg dallamai és végül melyek az idegen átvételeknek számítók. Pl. szlovák átvétel a 82, 83, 85. sz. dallam, német átvétel a 154.

A 113. sz. dallamnak, ha nem kerülne elő a 12 szótagú 4 soros teljes formája, akkor megjegyzésben meg kellene említeni, hogy ez féldallam: előtag.

A szerzők ellenőrizzék le, hogy az egyes versszakokban szótagszám-változás van-e. Ezek kivitelezését kottával, jegyzetben közölni kell.

Jagamas János

Kolozsvár, 1973. okt. 13.

6. sz. levél – Kriterion Irattár, 36. d. Nr. 200. – gépirat
Dávid Gyula levele Ráduly Jánosnak – Kolozsvár, 1973. október 17.

KRITERION KÖNYVKIADÓ
SZERKESZTŐSÉGE
KOLOZSVÁR

Kolozsvár, 1973. okt. 17.

Ráduly János
Kibéd
(Chibed. jud. Mureş)

Kedves Ráduly János,

hosszas hallgatás után jelentkezünk a Kibédi balladák dolgában. Jagamas János professzor úrtól megkaptuk a dallamokról szóló véleményezést, mellékelten küldjük a dallamok anyagával együtt, azzal a kérés-

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

sel, hogy a véleményben foglaltak értelmében szíveskedjék társszerzőjével, Szabó Piroskával a jelzett hibákat kijavíttatni.

A kötet szövegrésze úgy tudom, Faragó Józsefnél van. Szeretném, ha tájékoztatna, milyen szerzői kapcsolatban vannak Faragó Józseffel? Volt-e valamilyen megállapodásuk arról, hogy a kötet gyűjtött anyagát ő rendezi sajtó alá. Meg kellene ugyanis kötnünk a szerződést is és nem szeretnék sem egy már meglévő megállapodást átlépni, sem egy meg nem lévőnek elébe menni. Különben a kötetet szeretnők minél hamarabb nyomdakészen látni s ehhez a kézirattal kapcsolatos konkrét munkát megkezdeni.

Válaszát várva, szíves üdvözlettel:

[Dávid Gyula]

mellékeljük a dallamanyagot tartalmazó dossziét is.

7. sz. levél – Kriterion Irattár, 36. d. számozatlan – kézirat
Ráduly János levele Dávid Gyulának – Kibéd, 1973. október 25.

Kedves Dávid Gyula

a dallamok sértetlenül megérkeztek, máris fölvettem a kapcsolatot Kusztosnéval s megpróbálunk mindenben érvényt szerezni Jagamas véleményének. Különben Jagamassal tartjuk a kapcsolatot s gondolom, 12-15 napon belül a dallamok átjavításával végzünk. A kéziratot rögtön postázni fogom.

Faragóval az első megállapodásom úgy szólt, hogy a gyűjteményhez ő ír majd részletes bevezető tanulmányt (így lett volna a legjobb!), míg a jegyzetanyagot én készítem el. Utóbb viszont azt mondta, hogy csak rövid előszót fog írni, amelyben beágyazza a gyűjteményt folklórtörténetünkbe. Ezt követné majd egy közös bevezető, amely a kettőnk munkája lenne, s ebben hasznosítani lehetne néhány közösen végzett folklórszociológiai fölmérést is. A jegyzetanyag ismét az én munkám maradna.

Azt nem tudom, változott-e azóta az elképzelése, ugyanis a tavaly ősz óta több levelet küldtem, de egyikre sem érkezett válasz. Kérném szépen fölvenni vele a kapcsolatot, s alkalomadtán engem is értesíteni, hogy miként alakult a helyzet. Én mindenképpen ragaszkodom ahhoz, hogy lehetőleg ez kerüljön a belső címlapra: Ráduly János gyűjteménye Faragó József gondozásában v. Szerkesztette Faragó József (persze, a kötetcím után). Semmiképpen sem lehet az egész gyűjtemény a kettőnk munkája. A dallamoknál pedig így volna jó fogalmazni: A dallamokat hangszalagról lejegyezte Kusztosné Szabó Piroska. Ugyanis a dallamokat is én gyűjtöttem, én vettem őket magnószalagra. A szalagról való lejegyzés munkája viszont teljesen a Kusztosnéé.

Ami a gyűjtemény jelenlegi állapotát illeti: a szövegrész teljesen készen van, négy példányban legépelve, amiből egy példány nálam van (illetve egy a dal-

lamokkal jött, de azt küldöm a dallamokkal együtt), a többi Faragónál. Készen van az adatközlők mutatója, elkészítettem a cím- és szövegmutatót (ezek is Faragónál). A mintegy negyven oldalnyi jegyzetanyagot most átdolgozom, kb. 3 héten belül végzek vele. Csak az előszó, illetve a bevezető fog hiányozni, de ha Faragó életjelt ad magáról (amit remélni merek), akkor azok is mihamarabb elkészülnek.

Hálás köszönet a gyűjtemény iránti meleg érdeklődésért

Jó munkát, jó egészséget kívánok.

Szívélyesen köszönti

Ráduly János

Kibéd, 1973. okt. 25.

8. sz. levél – Kriterion Irattár, 36. d. számozatlan – kézirat, képeslap hátoldalára
Ráduly János levele Dávid Gyulának – Kibéd, 1974. szeptember 7.

Kedves Dávid Gyula,

most látom, hogy a kézirat első szavába gépelési hiba csúszott be: a második oldalon, a 13. sorban, a lakosság száma nem 1470, hanem 2470. Kérném kijavítani. A tegnap külön levelet küldtem a gépeléssel kapcsolatosan, gondolom, eddig megérkezett.

Szíves üdvözlettel,
Ráduly János

Kibéd, 1974. szept. 7.

9. sz. levél – Kriterion Irattár, 36. d. Nr. 204. – gépirat
Dávid Gyula levele Ráduly Jánosnak – Kolozsvár, 1974. szeptember 21.

KRITERION KÖNYVKIADÓ
SZERKESZTŐSÉGE
KOLOZSVÁR

Kolozsvár, 1974. szeptember. 21.

Ráduly János
Kibéd
Kedves Ráduly János,

a kézirat megérkezett, máris hozzáfogtam az olvasásához. Mihelyt bővebben írhatok, még jelentkezem, de nem akartam várni az értesítéssel.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

A – csak kéziratban meglévő – dallammutatókat legépeltetem. Arra kérem azonban, hogy ha az előszóból és a jegyzetekből van még egy fölösleges példánya, azt tegye postára, mert a kéziratnak csak az első példányában voltam keg szek[51] [nem lehet kiolvasni] Ha nincs, kérem, írja meg, mert akkor azt is odaadom majd gépeltetni, nekünk ugyanis három (de legalább két) példányra szükségünk van.

Üdvözlettel, jó munkát kívánva:
[Dávid Gyula]

10. sz. levél – Kriterion Irattár, 36. doboz, számozatlan – kézirat
Ráduly János levele Dávid Gyulának – Kibéd, 1974. szept. 25.

Kedves Dávid Gyula,

az előszóból és a jegyzetekből, sajnos, nem maradt fölösleges gépelt példányom; ezért arra kérem, szíveskedjék legépeltetni, ugyanis én az iskola gépén szoktam dolgozni, de mostanában alig juthatok hozzá, állandóan foglalt. Ráadásul nincs rajta – á betű, ami nagyon megnehezíti a javítást. Ha a gépeltetésért fizetni kell, kérném megírni, mennyibe kerül, mert rögtön postázom az összeget.

Szívességét előre is köszönöm.

Levelére várva,

szívélyes köszöntéssel,

Ráduly János

Kibéd, 1974. szept. 25.

11. sz. levél – Kriterion Irattár, 36. doboz, Nr. 218. – kézirat
Dávid Gyula levele Ráduly Jánosnak – Kolozsvár, 1974. okt. 19.

Kedves Ráduly János,

nyilván meglepődik, hogy az egész kéziratot visszaküldöm. Beérkezése és elolvasása után oda adtam szakembernek, akit bizonyára ismer – legalább névről: Salamon Anikó. Mellékelten küldöm az ő véleményezését.

A kézirat dolgát előzőleg Faragóval is beszélgettem, s ő, anélkül, hogy összebeszéltek volna, hasonló dolgokat mondott: hogy t. i. az anyagban sokkal több van, mint ami eddig megírásra került, épp a folklórszociológiai vonatkozás-

[51] nem lehet kiolvasni

ban. Amit tehát Salamon Anikó róla és észrevételeiről nem tudva pusztán a kötetet olvasva megírt, azt valóban meg kellene oldani.

Nagyon szeretném, ha ezt a bevezető-kibővítést Maga oldaná meg. Hiszen, amint a referátum is jelzi, minden részleteiben benne van a kötetben, csak összegezni kellene, s az én érzésem szerint a jobbra-balra közölt tanulmányokban annak is megvan a lényege. Kérem tehát, legelőször is erről értesítsen, vállalja-e és meg tudja-e írni a referátumban jelzett kiegészítésekkel a bevezetőt. És amennyiben igen – amit én hiszek – akkor mikorra kaphatom hozzávetőleg a kéziratot.

Kérem tehát sürgősen a választ.

Valóban szükséges az, hogy önállóan és szépen megírja azt, aminek az anyaga a kezében van, mert ezzel nemcsak a folklorisztikának használunk – kihozva egy jó kötetet – hanem segítjük a további munkákhoz való felkészülését is.

A magasugró-teljesítményeknek is az a titka, hogy folyton emelik a lécet.

Ne haragudjék, hogy ez a lécemelés külső vélemény alapján történt. De a kiadói lektor mellett végeredményben ezért van szükség szaklektorra is. Inkább most mondja el a javításnál hasznosítható javaslatait, mint a megjelent könyv kapcsán a kritikáját.

Válaszát várom, szíves üdvözlettel:
[Dávid Gyula]

12. sz. levél – Kriterion Irattár, 37. doboz, számozatlan – kézirat
Ráduly János levele Dávid Gyulának – Kibéd, 1975. január 19.

Kedves Dávid Gyula,

a kézirat házi példánya sértetlenül megérkezett, alaposan áttanulmányoztam a javításokat, Kusztosnéhoz is eljuttattam, s ő is átnézte. Nagyon örülünk a jó hírnek, hogy végül is nyomdakész állapotban Bukarestbe került. Reméljük, hogy különösebb fennakadásra nem kerül sor.

A levél kézbevétele után nyomban írtam Faragó Józsefnek: gondosan vázoltam, hogy mit dolgoztam be a közös tanulmányból, sőt, a Rá vonatkozó hivatkozásokat idéztem is, hogy mindenről tudomása legyen.

Mellékelem a kézirat házi példányát; a kihagyott dallamokat nem küldöm vissza, gondolom, azokra már nem lesz szükség; ha netalán mégis kellenének, nálam lesznek, s bármikor postázni tudom.

Jó munkát, jó egészséget kívánok az új esztendőben!

Újabb értesítésére várva,

szívélyesen köszönti,

Ráduly János

Kibéd, 1975. jan. 19.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

13. sz. levél – Kriterion Irattár, 37. doboz Nr 58/a. – gépirat
Dávid Gyula levele Ráduly Jánosnak – Kolozsvár, 1975. március 11.

KRITERION KÖNYVKIADÓ
SZERKESZTŐSÉGE
KOLOZSVÁR

Kolozsvár, 1975. március. 11.

Ráduly János
Kibéd
Kedves Ráduly János,

örömmel értesítem, hogy kézirata leérkezett a nyomdába és a nyomdai munkák útján már el is indult. Kivitelezéséről annyit írhatok, hogy a kiadó népköltészeti kiadványtípusainak formátumában (Balladák könyve, Háromszéki balladák stb.) jelenik meg.

Mihelyt korrektúrát kapunk, azonnal postázzuk az egyik példányát, akkor majd arra kérem, küldje vissza elolvasva a legrövidebb idő alatt.

Ami a munka kettőjük közötti megosztását illeti, kérem, írja meg, mit végzett a kötetben közölt dallamokon Szabó Piroska? Folklórkiadványok esetében ugyanis a honóráriumtörvény három szövegközlésformát ismer: 1/eredeti forrásokból közölt, kiadatlan folklórközlés (gyűjtés) 2/Válogatás és átírás gyűjteményekből vagy archivumból (válogatás) és 3/folklórkritikai kiadás, műfajok és tájegységek szerinti rendszerezés (válogatás és szöveggondozás). A három közül persze csak egy fizethető, és szerintem ebben az esetben az első, amelynek Szabó Piroska azonban nem gyűjtötte, hanem csak sajtó alá rendezte a dallamait. Így van? A dallammutatók is az övéi? Kérem, erről tájékoztatni, mert a végleges elszámolásnál különben zavarok keletkezhetnek.

Szíves üdvözlettel

[Dávid Gyula]

14. sz. levél – Kriterion Irattár, 37. d. számozatlan – kézirat
Ráduly János levele Dávid Gyulának – Kibéd, 1975. március 15.

Kedves Dávid Gyula,

nagyon-nagyon örülök a jó hírnek, hogy a kéziratból végül is könyv lesz.

Ami a munkamegosztást illeti: valóban, Kusztosné Szabó Piroska nem végzett helyszíni gyűjtést, a dallamokat az én hangszalagfelvételeimről jegyezte le, viszont ő rendezte sajtó alá s a dallammutatók is az ő munkái.

Értesítését megköszönve, jó munkát, jó egészséget kívánok.

Várom a korrektúrát.

Kibéd, 1975. III. 15.

Szívélyesen köszönti,
Ráduly János

15. sz. levél – Kriterion Irattár, 37. d. Nr. 125. – gépirat (kézzel ráírva a dokumentum száma és Loco [Helyben]
Dávid Gyula levele Jagamas Jánosnak – Kolozsvár, 1975. április, 28.

Jagamas János
tanár úrnak
Kolozsvár

Kedves Tanár úr,
mellékelten küldöm a Kibédi balladák levonatának egy példányát. A szöveget közben párhuzamosan korrektúrázzuk úgy, hogy csak a zenei vonatkozású részekre kérem figyelemmel lenni.

A magyarói kötet ügyében azt hiszem tényleg jobb lesz a május 10-i dátum.

Segítségét előre is hálásan köszönjük.

16. sz. levél – Kriterion Irattár, 37. d. Nr. 130 – gépirat
Dávid Gyula levele Ráduly Jánosnak – Kolozsvár, 1975. május 6.

KRITERION KÖNYVKIADÓ
SZERKESZTŐSÉGE
KOLOZSVÁR

Kolozsvár, 1975. május. 6.

Ráduly János
Kibéd

Kedves Ráduly János,

Jagamas tanár úr megnézte a kötetet zenei szempontból, egy dolog viszont megoldatlan maradt: a kötetben nem közölt dallamok jegyzéke a szolmizációs jelöléssel. Ennek ellenőrzésére szükség volna a visszaküldött kéziratban lévő – Jagamas által összeállított kézírásos lapra és a mellékelt lapon szereplő dallamok kottáira.
Kérem, ezt sürgősen küldje el; a korrektúrát pedig szintén visszavárjuk ugyanakkor.

Szíves üdvözlettel:
[Dávid Gyula]

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

17. sz. levél – Kriterion Irattár, 37. d. Nr. 156 – gépirat
Kolozsvár, 1975. június 17.

KRITERION KÖNYVKIADÓ
SZERKESZTŐSÉGE
KOLOZSVÁR

Kolozsvár, 1975. június. 17.

Ráduly János
Kibéd

Kedves Ráduly János!

Mellékelem az első – „hencegő" – példányt. A többi kb. 10 napon belül szintén készen van. Ugyanakkor értesítettek, hogy még a megjelenés előtt megtörtént a honorárium 50%-ának kiutalása: bruttó 6052 lej. A pénzt nem a kiadó postázza közvetlenül, hanem a kiutalás az Irodalmi Alapon keresztül /Fondul Literar / történik s kb. a jövő hónapban várható a pénz.

Sajnos a szétválasztás nem sikerült, így ez az összeg nem csak az Ön, hanem a Szabó Piroska részét is magában foglalja. Eszerint a népköltési szövegek és dallamok lejegyzésének és kiadásra rendezésének honoráriuma ívenként 700 lej, azaz a 7,60 ív összesen 5320 lej /bruttó/. Ezt az ívenkénti 700 lejt kell megosztaniok a munka nehézsége és a közös megegyezés szerint.

Egy másik tétel, amelyik – ha jól emlékszem – egészen az övé, a zenei mutató. Ennek terjedelme 0,16 ív és honoráriuma ívenként 800 lej – azaz összesen 128 lej.

A többi: az előszó, a tulajdonképpeni jegyzetanyag, a kezdősorok mutatója, az adatközlők és a kihagyott balladák jegyzéke, valamint a szójegyzék teljes egészében az Ön munkája /előszó 1,22 ív,
jegyzet 1,92
mutató 0,31
szójegyz 0,10 / összesen kb. még 5.000 lej.

Ez – megjegyzem – csak hozzávetőleges adat, a pontos elszámolást a végleges kalkuláció alapján kb. 1-2 héten belül küldöm a többi példányokkal. Összesen 10, tehát a most postázotton kívül még 9 példánya jár.

Szíves üdvözlettel
[Dávid Gyula]

Două volume de balade populare din anii 1970 în lumina corespondenței editoriale

Editura Kriterion a fost înființată la București la sfârșitul anului 1969 și a debutat pe piața cărții la începutul anului 1970. Editura a avut menirea de a promova literatura minorităților naționale, traducerea cărților apărute în limba română în limbile minorităților și invers, traducerea cărților din limba minorităților în limba română, promovarea dialogului intercultural. Secția maghiară avea sediul la București și filială la Cluj-Napoca. Lucrarea prezintă o parte din corespondența editorială, scrisorile având ca temă editarea volumelor de balade populare maghiare apărute la începutul anilor 1970.

Two Folk Ballad Collections of the 1970s in the Light of Editorial Correspondence

Kriterion Publishing House was founded at the end of 1969 in Bucharest, and its first publications were released in the early 1970s. It was established with the aim of publishing books in the languages of the minorities in Romania, translating Romanian literary works into the language of national minorities, translating books of minority authors into Romanian, promoting intercultural dialogue. The Hungarian department was based in Bucharest and a separate office was operating in Transylvania, at Cluj-Napoca. The present paper offers a selection of letters, editorial correspondence on the subject of publishing Hungarian ballad collections in the early 1970s.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Képek

1–4. kép. Jagamas János szaklektori véleménye Ráduly János Kibédi népballadák című kéziratához, Kolozsvár, 1973. okt. 13. Kriterion Irattár, 36. d. Kolozsvár

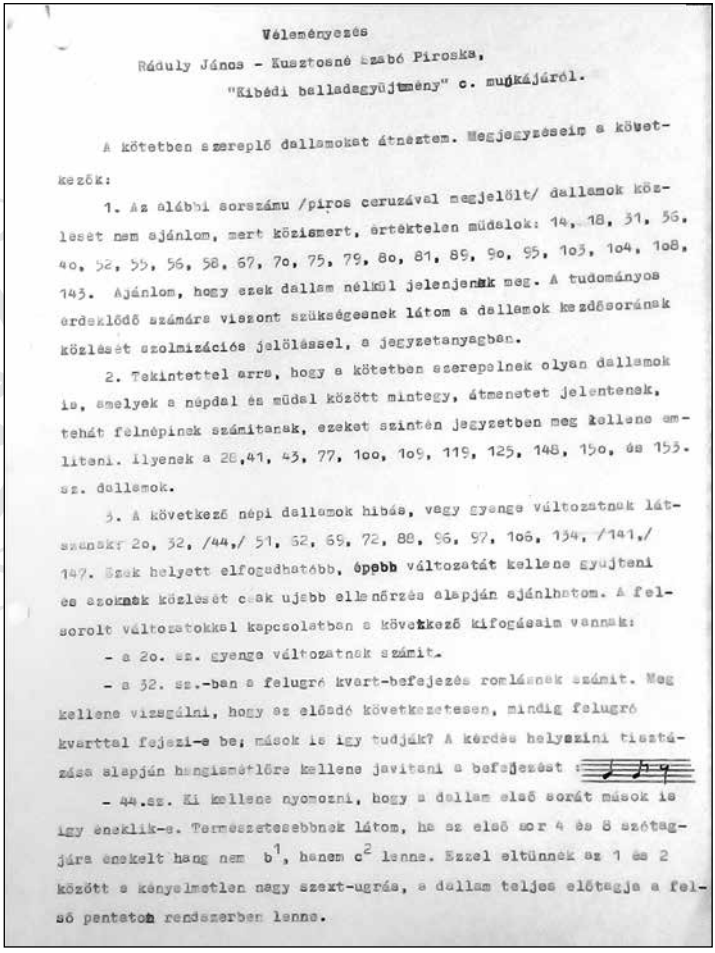

Véleményezés

Ráduly János - Kusztosné Szabó Piroska,

"Kibédi balladagyűjtemény" c. munkájáról.

A kötetben szereplő dallamokat átnéztem. Megjegyzéseim a következők:

1. Az alábbi sorszámu /piros ceruzával megjelölt/ dallamok közlését nem ajánlom, mert közismert, értéktelen müdalok: 14, 18, 31, 36, 40, 52, 55, 56, 58, 67, 70, 75, 79, 80, 81, 89, 90, 95, 103, 104, 108, 143. Ajánlom, hogy ezek dallam nélkül jelenjenek meg. A tudományos érdeklődő számára viszont szükségesnek látom a dallamok kezdősorának közlését szolmizációs jelöléssel, a jegyzetanyagban.

2. Tekintettel arra, hogy a kötetben szerepelnek olyan dallamok is, amelyek a népdal és müdal között mintegy, átmenetet jelentenek, tehát félnépinek számitanak, ezeket szintén jegyzetben meg kellene említeni. Ilyenek a 28,41, 43, 77, 100, 109, 119, 125, 148, 150, és 153. sz. dallamok.

3. A következő népi dallamok hibás, vagy gyenge változatnak látszanak: 20, 32, /44,/ 51, 62, 69, 72, 88, 96, 97, 106, 134, /141,/ 147. Ezek helyett elfogadhatóbb, **jobb** változatát kellene gyüjteni és azoknak közlését csak ujabb ellenőrzés alapján ajánlhatom. A felsorolt változatokkal kapcsolatban a következő kifogásaim vannak:

- a 20. sz. gyenge változatnak számit.

- a 32. sz.-ban a felugró kvart-befejezés romlásnak számit. Meg kellene vizsgálni, hogy az előadó következetesen, mindig felugró kvarttal fejezi-e be; mások is igy tudják? A kérdés helyszini tisztázása alapján hangismétlőre kellene javitani a befejezést :

- 44.sz. Ki kellene nyomozni, hogy a dallam első sorát mások is igy énekli-e. Természetesebbnek látom, ha az első sor 4 és 8 szótagjára énekelt hang nem b^1, hanem c^2 lenne. Ezzel eltünnek az 1 és 2 között a kényelmetlen nagy szext-ugrás, a dallam teljes előtagja a felső pentaton rendszerben lenne.

- 2 -

- 51 sz. Bartók "A magyar népdal" 224. sz.alatt Kibédről közöl egy jobb változatot. Utána kellene nézni, hogy a jobbik változatot tudja-e valaki.

- 62.sz. Szinten gyenge változat. Csonka dallam. Meg kellene keresni a négysoros, teljes formáját és azt közölni. Ebben a formájában közlését nem ajánlhatom.

- 69.sz. Mivel változata a 62.sz-nak, itt is érvényes az ahhoz fűzött megjegyzés.

- 72.sz. Ebben a változatban a gyakran előforduló d^2 egyhangúságot teremt. Szép nem szerencsés változat. Közlésre érdemesebb változatot kell keresni.

- 88.sz. A dallam első hangpárja g^1 szokott lenni. A d^2-vel való kezdés a dallam rovására történik. Kötve hiszem, hogy Kibédon mások is ilyen kezdettel énekelnék. Ez is kinyomozásra és javításra vár.

- 96.sz. Ha a 2. sorban b^2 helyett d^2 volna, az volna a természetesebb. Kérdéses, hogy a b^2 nem csak esetleges-e. Nélküle ugyanis kétrendszerű, tiszta pentaton lenne a dallam hangsora, valamint a 2. és 4. sor között a kvintviszonylat is pontos lenne.

- 97.sz. Egészében romlott változatnak számít.

- 106.sz. Ez a változat több szempontból is kifogásolható: a kezdősor felcsuszása, a 2. sor kezdete, a 3. sor közepén a dallambotlás és a szeptimugrás a 4. sor elején.

- 134.sz. Gyenge és hibás változat.

- 141. sz. Ha nincs jobb változata, talán közölhető. A tempót jelölő számot átírni: ♩ = 76 - ra.

- 147.sz. Romlott változat, főleg a 2. sora miatt. Olyan változatot tartanék közlésre érdemesnek, amelyben a 2. sor az előtől eltérő lenne.

4. A fentieken kívül még néhány megjegyzésem volna az alábbi dallamokkal kapcsolatban:

1.sz. Az ütemmutató törtszámokat törölni kell, mert csak a

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

- 3 -

Giusto-knál használunk útmutatót. A 6. 1o. és 13. versszak kottájában sehol sincs szünetjel a fontosabb mondatszeteknél, ami szinte, hihetetlen. Ezért el kellene bírni ebből a szempontból és pótolni a dallamfelezőnél, vagy a strófavégzőknél a szünetjelek.

2.sz. Helyesebb, a három b előjegyzés. Ezzel elkerülhetők az alkalmi módosítójelek. A zárjelbe foglaltak, közül csak a b^1-nek van értelme, mint óvóvigyázatossági jelnek. A fermátával jelölt negyed értékeket félértékűekre kell változtatni és a fermátákat törölni! Viszont a 6. strófa 3.sorának végző nyolcad értékű hangján maradjon meg a fermáta, mert ott logikus. A 6. versszak végén nincs szünet? Az előtag végén sincs? Strófavégződéseknél rendszerint rövidebb-hosszabb szünetet szokott tartani az énekes.

Az 1. versszak 4. sorának elején a lefele huzott szárakat és az értékszerendát felfele kell helyezni:

13.sz. Az 5. kottasor közepén az apró hangjegy szárát felfele kell huzni. /Minden esetben így kell!/

24.sz. Jegyzetben meg kellene említeni, hogy az ütemelőző - és a $\frac{6}{8}$-os ritmusnak ez a fajtája német eredetű lehet. Érdemesebbnek tartanám olyan változattal kicserélni a dallamot, melyben eltűnik az ütemelőző.

26.sz. "Auftaktos" helyett ütemelőzőt ajánlok.

A 24.sz.-nál a kiírt ismétlés helyett prima és secunda volta használatát ajánlom és így az utótag megismétlését ismétlőjellel jelölhetjük.

A 24. és 26. számok szövegében következetlen a kis- és nagybetűs kezdés. L. a 2.és 4. dallamsor elején.

31. sz. A dallam első két sora műzenei eredetű. A folytatás a közismert párnás tánc dallama. Jellemző példa lehet arra, hogyan sekélyesedik el a ballada dallama. Ilyen romlott, hibrid változatot terjeszteni kár.

41.sz. Átírni $\frac{2}{4}$ -es metrumba.

46.sz. A 2. és 4. sor kezdőbetűje revideálandó.

- 4 -

49.sz. Tötölni kell az utolsó ütemből a b módositójelet.

Hiteles kiadványok alapján ellnőrizni kellene az irásjelek egységes használatát; pl. a 46.sz. dallam szövegében "Repülj madár repülj", szövegsorban a madár után is vesszőt kell tenni.

A rendhagyó osztásokat feltüntető szám használatánál egységesen ezt a jelölést ajánlom: ┌──3──┐ , vagy esetleg ┌ 3 ┐
Inkább az előbbit.

Mindezek tekintetbevételével a kötetet kiadásra ajánlom; de jelen formájában nem tekintem kiadásra kész kéziratnak. Végleges formájának ujra átnézéséhez ragaszkodom.

Javasolom, hogy a kötet dallam- és szöveganyágát a szerzők vessék egybe Seprődi János megjelenés alatt álló kibédi gyüjteményével és esetenként, jegyzetben emlitsék meg a dallam- és szövegváltozatokat egyaránt. Ez egyébként a tudományos etika szempontjából is kivánatos.

A közönség tájékoztatására szükségesnek gondolom az egyes dallamok hovatartozásáról külön jegyzéket készíteni: melyek a régi-, vagy uj stilusba tartozó népdalok, melyek az átmeneti réteg dallamai és végül melyek az idegen átvételeknek számitók. Pl. szlovák átvétel a 82, 83. 85. sz. dallam, német átvétel a 154.

A 115.sz. dallamnak, ha nem kerülne elő a 12 szótagu 4 soros teljes formája, akkor megjegyzésben meg kellene emliteni, hogy ez féldallam: előtag.

A szerzők ellenőrizzék le, hogy az egyes versszakokban szótagszám - változás van-e. Szek kivitelezését kottával, jegyzetben közölni kell.

Jagamas János

Kolozsvár 1973. okt. 13.

© www.kjnt.ro/szovegtar